شەهیدانی ڕێکخراوەی "فیدائیانی خەڵق"(پاشان "ئەکسەرییەت")
لە بۆکان
(بەشی یەکەم، سەرەتا)

لەماوەی ساڵانی ڕەشی دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامی لە ئێراندا، کوردستان و بەگشتی گەلی کورد زیاترین زیانی گیانی و ماڵیی لێکەوت و ناوچەکەی لە باری ئابوورییەوە تووشی نشوستی و دواکەوتنێک هات کە بەم زوانە قەرەبوو ناکرێتەوە.

سیاسەتی ناپیرۆزی مەلاکان ئەوەندەی حزبە سیاسییە کوردییەکانی گرتەوە چەندقاتی ئەوەش ئاوقای خەڵکی ئاسایی بوەوە. شەڕ وبۆمباردمان و تێرۆر و ئیعدام و زیندان و شاربەدەری و ماڵوێرانی و ئاوارەیی، تاقە مانگێک دوای دەسەڵات سەندنی مەلاکان لە سنەوە دەستی پێکرد و وورده وورده هەموو شار وگوندەکای کوردستانی تەنییەوە. لە پاوە و مەریوان و کامیاران و سنە و بانە و سەقزەوە تا بۆکان و گوندی قەرەگۆل و کەلبی ڕەزاخان و سەوزی و سەرچناری سەرچۆمی مەجیدخان، ئینجا مەهاباد و سەردەشت و خانێ و نەغەدە و قاڕنێ و قەڵاتان و لەوێوە تا ورمێ و سەڵماس و خۆی و ماکۆی ناو عەشیرەتی جەلالی کە شەهیدێکی وەک شیرین علم هولی و چەندەها بێتاوانی دیکەی لێ کەوتەوە. شاری سنە ٢٤ ڕۆژ بۆمباردمان کرا، تەنیا لە گوندی "نیەر"ی سنە 57 کەس بوونەتە قوربانیی سیاسەتی گڵاوی رژیم و بە شەوێک 59 شەنگەلاوی بێ تاوانی مەهابادی بێ سەروشوێن کران و تائێستاش کەس بە شوێنەواریان نازانێت و ئەوانە تەنەنەت یەک لە سەد هەزاری جینایەتی مەلاکان لە کوردستانیش نین.

حزبە سیاسییە کوردییەکان هەرکام لیستەیەکی دوور ودرێژیان لە ناوی شەهیدانی خۆیان بە دەست کۆماری ئیسلامییەوە پێک هێناوە و تەنانەت ئەو لیستەیە بۆ حزبی دیموکڕاتی کوردستانی ئێران بۆتە کتێبێکی پڕلاپەڕە. بەڵام جگە لە دووحزبی سەرەکیی دیموکڕات و کۆمەڵە، ڕێکخراوەی فێدائیانی خەڵقیش لە سەرەتای شۆڕشەوە تا هاوینی 1359 و سەرەتای وەرچەرخانی سیاسەتەکەی، هاوهەنگاو و هاوخەباتی گەلی کورد بوو و لە هەردوو بواری سیاسی و سوپاییدا خەباتێکی بەرفراوانی کرد، لەپێناو ئەو خەباتەشدا گەلێک شەهیدی پێشکەش بە گەلی کورد کرد.

پێگەی فیدائیانی خەلق لە سەرەتای ساڵی 1358 ی هەتاوی (1979ی زایینی) لە بۆکان کرایەوە. چەند هەفتە پێشتر "ستادی فیدائیانی خەلق" لە مەهاباد کرابوەوە. لە سنە، شەهید "بیهرۆز سولەیمانی"، کادیری ڕێکخراوەکە، کە تازە لەزیندان هاتبووە دەرێ "دەفتەر" ی سازمانی فیدائیانی بەڕێوە دەبرد، بەڵام لە ناوچەی موکریان کەسێکی خۆجێ یی ئەوتۆ نەبوو کە لە کۆنەوە لەگەڵیان بووبێت و لە سەردەمی کورت ماوەی ئازادیی نێوان ڕووخانی ڕژیمی شا و خۆ قایم کردنی مەلاکاندا کاری ڕێکخراوەیی ناوچەکە بەدەستەوە بگرێت، دیارە شەهید مینەی شێرخانی و چەند کەسی دیکەی وەک

ئەو هەبوون کە پێش دانرانی "دەفتەر"ەکانی فیدائیان لە کوردستان پەیوەندیان لەگەڵیاندا هەبوو، بەڵام بەشێک لە کاری بەڕێوەبردنی دەفتەرەکان لە موکریان، لە ئەستۆی هاوڕێیانی ئازەربایجانی بوو، گەرچی تاک وتەرایەک بەرپرسی فارسیش لەناوچەکە هەبوون. ئەوان زیاتر لە مەهاباد و بۆکان بوون.

هۆکاری بەرپرس بوونی هاوڕێیانی ئازەربایجانی، جگە لە نزیکیی مەودای موکریان و ئازەربایجان دوو شتی دیکەش بوو: یەکەم، لقی ئازەربایجان و بەگشتی ئەندامان و کادیرانی ئازەربایجانی لە ڕێکخراوەی "چریکهای فدائی خلق" و پاشان "فدائیان خلق" دا، خاوەنی جێگەوپێگەی سەرەکی بوون و بەشێکی زۆر لە هەڵسووڕاوانی ڕێکخراوەکە لە ئێراندا هەر لە ڕۆژی یەکەمی دامەزرانیەوە ئازەربایجانی بوون. دووهەم، هەندێک خوێندەوار و ڕووناکبیری ناوچەی موکریان لە شارەکانی ئازەربایجان دەیانخوێند یا کاریان دەکرد و ئەوەش بووە هۆی پەیوەندیی بەستنیان لەگەڵ ڕێکخراوەکە.

ئەودەم، واتە لە سەرەتای شۆڕشی ساڵی 1357 دا، کاتێ کە هێشتا پێگەی فیدائیان لە بۆکان نەکرابووەوە، ڕێکخراوەی فیدائیان لە دانیشگای تەورێز زنجیرەیەک کۆبوونەوە و سمیناری بەناوی *"هفته همبستگی با خلق کرد"* بەڕێوەبرد. ئەودەم من لە تەورێز لە "شرکت انبارهای عمومی ایران" کارم دەکرد و لە ڕێگەی هاوڕێیەکەوە هاوکاریی بەڕێوەچوونی ئەو کۆبوونەوانەم کرد، چوومە تاران و کاک جەلیلی گادانیم بانگهێشتن کرد بێت لەوێ ووتار بدات، مەلاغەفووری دەبباغی لەمەهابادەوە هات و شیعری خوێندەوە، خۆیشم ووتارێکم لەژێر ناوی *"هفته همبستگی با خلق کرد چرا؟!"* پێشکەش کرد.

لەو سەردەمەدا من هێشتا پەیوەندێکی ڕاستەوخۆم لەگەڵ ڕێکخراوەکە نەبەستبوو، بەڵام دەستەیەکی 20 – 30 کەسی لە لاوان و ڕووناکبیرانی بۆکانی لایەنگری فیدائیان، کە هاتبوون بەشداریی کۆبوونەوەکە بکەن، لە ناوەڕاستی بەرنامەکاندا واتە ڕاست لەڕۆژی ٢٢ ی بەهمەنی ١٣٥٧گەیشتنە تەورێز و هەمان ڕۆژ لە تاران شۆڕش سەرکەوت و پادگانەکان کەوتنە دەست خەڵک، ئەوان هەموو لە ماڵەکەی من بوون کە تەلەڤیزیۆن سەرکەوتنی شۆڕش و ڕووخانی ڕژیمی شای ڕاگەیاند، ئیتر نەک هەر میوانداریی من، بەڵکوو کۆبوونەوەکەی فیدائیانیش لە زانستگە تێک چوو و میوانە بۆکانییەکانیش بە پەلە گەڕانەوە بۆکان. تائەو ڕۆژە جگە لە سنە لە هیچ شارێکی کوردستان لقی ڕێکخراوەی فیدائیان نەکرابووەوە.

هەرچۆنێک بێت، لە ماوەی 2 مانگ دوای سەرکەوتنی شۆڕشدا، لە مەهاباد و بۆکان و سەقز و سەردەشت و بانە و نەغەدە و شنۆ لقی ڕێکخراوەکە کرایەوە و ژمارەیەکی بەرچاو لە خویندکار و مامۆستا و ڕووناکبیرانی ناوچەکە وبەشێکیش کرێکاری شار و وەرزێر ورەشایی گوندەکان لە دەوری کۆبوونەوە و هەڵسووڕان دەستی پێکرد.

بەداخەوەهەر لەو ماوە کورتە و لە سەروحەددی کرانەوەی دەفتەری سازمان لە بۆکاندا، شەڕی یەکەمی شاری سنە سەری هەڵدا و تووی ناکۆکی نێوان کورد و ڕژیمی تازەی کۆماری ئیسلامی چەکەرەی کرد، کە درەنگتر شەڕی پاوە و شەڕی دووهەمی سنەی لێکەوتەوە و وورده وورده پاشماوەی شار و ناوچەکانی کوردستانیشی گرتەوە؛ واتە یەکەم هەنگاوەکانی هەڵسووڕانی سیاسیی فیدائیان لە کوردستان، لە فەزایەکی پڕ شەڕ و کێشە و هەرا ودژایەتیی خەڵک و ڕژیمی تازەدامەزراوی ئێراندا هەڵهێنرایەوە و نە ئەندام و کادیری لە شارەکانی ترەوە هاتوو و نەلایەنگرانی خۆجێ یی، دەرەتانی بەخۆداهاتن و پێوەندی سیاسی لەگەڵ کۆمەڵانی خەڵک وڕاگەیشتن بە بارودۆخی سیاسی و کۆمەڵایەتی کوردستان و ناسینی حزب و ڕێکخراوە سیاسییەکان و کەسایەتییە کۆمەڵایەتییەکانی ناوچەیان بۆ نەڕەخسا. هەمووشت بە چەک و گوللە و شەڕ وپێکدادان دەستی پێکرد و وەک دەزانین هەر بەو

دیاردانەش درێژەی کێشا – دۆخێکی نائاسایی کە شوێنی تەوا ی لەسەر هەموو هەڵسووڕانێکی دواڕۆژی ڕێکخراوەکە لە کوردستان دانا؛ بەکورتی، کاری چەکداریی وەک دوانەیەک لەگەڵ کرانەوەی دەفتەرەکانی ڕێکخراوەی فیدائیان لە کوردستان، لەدایک بوو و تا دوایین ڕۆژەکانی بوونی دەفتەر و ستادی سازمان لەکوردستان لەگەڵیدا ژیا و بەجێی نەهێشت.

هۆکاری زۆر ئاشکرای ئەم هەڵوێستەش یەکەم، ڕۆحی شەڕانخێوی سیستەمی تازەدامەزراوی ئێران و بەتایبەت خومەینی؛ دووهەم، بارودۆخی کوردستان دوای گیرانی پادگانی مەهاباد وهەوڵی کۆمەڵە بۆ دەست بەسەرداگرتنی پادگانی سنە و سەرهەڵدانی شەڕی 9 ڕۆژەی سنە بوو، کەدرەنگتر بەهۆی جینایەتەکانی خەڵخاڵی و زنجیرەی ئیعدامەکانەوە دەرفەتی ئاشتی وپێکەوەژیانی نێوان گەلی کورد و مەلایانی تاران و قومی بەتەواوەتی لەناو برد؛ سێهەمیش چەک خۆشەویستیی ئەندامان و بەڕێوەبەرانی ڕێکخراوەکە بوو. لە هەموو ماوەی ساڵانی 1350 تا 1357 و چەندمانگێک پێش کرانەوەی بنکەکانی کوردستان، ڕێبازی چریکی و چەکداریی سەرەکیترین کار وهەڵسووڕانی چریکەکان بوو و لەئەنجامیدا ژمارەیەک لە کاربەدەستانی ڕژیمی شا بەدەست ئەوان کووژرابوون و خۆشیان شەهید و زیندانییەکی گەلێک زۆریان لەوپێناوەدا دابوو. لایەنگرانی ڕێکخراوەکە لە کوردستانیش بەشێوەیەکی سروشتی لەو ڕۆژانەدا بەرەوە ئەو هەڵوێستە و ئەو سیاسەتە کشابوون. تووی ئەو بیر وبۆچوونە لە سەر زەمینەی کۆمەڵایەتی ناوچەکە، واتە چەک خۆشەویستیی مێژوویی کورد، باشتری چەکەرە کرد و سەری هەڵدا، ئیتر دۆم بێ و کڵاش بۆخۆی بکات، کورد بێت و بچێتە ناو ڕێکخراوەیەکی چەکداری چریکییەوە کە تا ئەودەم ناو و ئیعتیبارێکی زۆری لە نێو کۆمەڵانی خەڵکدا هەبوو!

لەژێر کارتێکەریی گۆڕانکارییە سیاسییەکانی ئێران و هەروەها نزیک بوونەوەی بەشێک لە ئەندامانی دەفتەری سیاسی ڕێکخراوەکە لە حزبی توودەی ئێران، لە نێوان ساڵانی ١٣٥٨ و ١٣٦٠ دا چەند "ئینشیعاب" لە ناو ڕێکخراوەکەدا ڕووی دا و لە ئەنجامدا، نەک هەر ناوی ڕێکخراوەکە بەڵکوو هەڵوێست و سیاسەتەکانیشی گۆڕانی زۆریان بەسەرداهات. ئەو لقەی وا منی لەگەڵ کەوتبووم "ڕێکخراوەی فیدائیانی خەلق – ئەکسەرییەت" بوو و ئەم یادداشتانەش لە ڕاستیدا یادی شەهیدانی ئەو ڕێکخراوەیە لە بۆکانە، گەرچی واهەیە بیرەوەرییەکانم تەواو نەبن و سەردەمی پێش و دوای هەرکام لەو دووفاقە بوونانەم کەمتاکورتێک لێ تێکەڵاو بووبێت. ئەگەر ناوەکان یا مێژووی ڕووداوەکانیش دەقاودەق لەگەڵ ڕاستەقینەی سیاسی وڕێکخراوەیی ئەودەمدا یەک نەگرنەوە بە قەسد و نییەتێک نییە و تەنیا ناشارەزایی و ناتەواویی بیرەوەرییەکانمە. جا هەرچەشنە ڕوونکردنەوە و هەڵەبڕییەک لەلایەن هەرکەسێکەوە بێت وەردەگرم و لەدرێژەی ئەم وتارانەدا بڵاوی دەکەمەوە.

*****

لەو شەڕانەی وا دوای شۆڕشی 1357 و کرانەوەی دەفتەرەکانی سازمان لە سنە و سەقز و درەنگتر لە مەهاباد و بەگشتی کوردستاندا ڕوویان دا، ئەندامان و لایەنگران و چەکدارانی فیدایی شان بەشانی پێشمەرگەی دیموکرات و کۆمەڵە لە شار وگوند لەگەڵ پاسداری شەڕانخێوی مەلاکان جەنگین و دوای گیرانەوەی شارەکەن لەلایەن ئەرتەش و پاسدارانەوە، ئاوای دیوی باشووری کوردستان بوون و لەهەردوولا، خوێنیان ڕژایە سەر خاکی کوردستان. تا وەرچەرخانەکەی ساڵی ١٣٥٩ کە لە ئەنجامیدا هەموو بنکە و "دەفتەر"ەکانی فیدائیان لە شارەکانی کوردستان کۆکرانەوە و دوایین دەفتەریش کە

دەفتەری بۆکان بوو و تاماوەیەک بەکراوەیی مابووەوە، دوای دووجار خۆپیشاندانی خەڵک دژ بە سیاسەتە نوێیەکەی، بە یەکجاری پێچرایەوە.

دوای داخرانی دەفتەری بۆکان، ماڵی ئێمە، لە ڕاستیدا ماڵی دایکم، بۆ ماوەی چەند مانگ بوو بە شوێنی حاوانەوەی ئەندامان و بەڕێوەچوونی کارەکان و تەنانەت کۆنفەڕانسی سێ ڕۆژەی ناوچەیی فیدائیان لە کوردستان لە پایزی ۱۳۵۹ دا لە ژێرخانی ماڵی ئێمە بەڕێوە برا. لە ئەنجامی ئەو کۆنفەڕانسەدا بڕیاری وەستاندنی یەکجاریی کاری چەکدارانە دژ بە ڕژێمی ئێران، کۆکردنەوەی چەک و شاردنەوەیان دەرچوو و سێ کەس بە نوێنەرایەتی ڕێکخراوەکە نێررانە شاری سەقز کە ئەودەم کەوتبوەوە دەست پاسدارەکانی خومەینی، بۆئەوەی سیاسەتی وەستانی کاری چەکدارانەی ڕێکخراوەکە بە سوپای پاسداران ڕابگەیێنن. ئەوە دوایین بزمار بوو کە لە تابووتی خەباتی چەکدارانەی فیدائیانی ئەکسەرییەت لە کوردستان درا و بە شوێنیدا ئیتر مانەوەمان لە کوردستان کارێکی نەگونجاو بوو و زوربەی زۆری ئێمە پەڕیوەی شارەکانی ئێران بە تایبەت تاران بووین و ئەوانەش وا لە ناوچەکەدا مانەوە، کەوتنە بەر ڕق و بوغز و هێرشی ئەندامانی ڕێکخراوە سیاسییەکانی دیکەی ناوچە و خەڵکیش کە لەژێر هێرش و پەلاماری ڕۆژانەی پاسدار و بەسیجی کۆماری ئیسلامیدا بوون، ئەو سیاسەتە نوێیەیان بۆ هەزم نەدەکرا و دژمان دەوەستان.

من هەر لێرەدا ڕاستییەک بۆ مێژوودەدرکێنم: هیچکام لە ئەندامان و بەڕێوەبەران و کاربەدەستانی خۆجێ یی کورد، لە وەرچەرخان ڕەچاوکرانی ئەو سیاسەتە دا دەستیان نەبوو و تا ئەمڕۆش هەموویان پەسندی سیاسەتەکەیان نەکردوە. لەبیرمە، کاتێ کە ڕۆژنامەی "کار" ی ئەکسەرییەت بە تیتری گەورە ئەو سیاسەتە نوێیەی ڕاگەیاند، نەمر بیهروزی سولەیمانی لە بۆکان بوو و دەینەڕاند و دەیگوت وا پێشمەرگەکانمان لەژێر بۆمباردمانی پاسداردا لە سنە دەکووژرێن، من چۆن بچمەوە و پێیان بڵێم ئەو ڕژیمە "ئینقیلابی" یە؟ بیهروز تاقەکەس نەبوو و زۆرێک لە ئەندامان و لایەنگرانی فیدائیان لە کوردستان وەک ئەویان بیر دەکردەوە، بەڵام ڕێکخراوەیەکی سیاسی سەرانسەریی وەک فیدائیانی ئەکسەرییەت، بڕیارەکانی لە تاران دەدرا و دەنگی لقی کوردستان وکەیفییەتی ئەندامەکانی بەداخەوە ئەوەندە بەرز نەبوو کە بتوانێت بەسەر ئەواندا زاڵ بێت. دیارە "ئینشیعاب" ێکی تازە لەو سیاسەتە کەوتەوە و بەشێک لە کادیر و ئەندامان و لایەنگران لەگەڵ "عەلی کشتگەر" کەوتن و لە ئەکسەرییەت جیا بوونەوە، کە یەکیان کاک بیهروز بوو بەڵام سیاسەتی ئەکسەرییەت نەگۆڕ مایەوە و لقی کوردستانی ڕێکخراوەکە لە ئەنجامی ئەو سیاسەتە، تێدا چوو و تەنانەت کار و خەبات وگیان بەخت کردنی ئەندامان و لایەنگرانەکانی بە ئاگری هەمان سیاسەت سووتا، بەشێوەیەک کە ئەمڕۆ، لە باسی ڕێکخراوەی فیدائیانی خەلق (ئەکسەرییەت) دا هەموو کەس تەنیا باس لە بڕگەی دوای وەرچەرخانەکە دەکات و خەباتی چەکدارانە و شەهید بوونی دەیان ڕۆڵەی قارەمانی گەل کە لە ڕیزی فیدائیانی ئەکسەرییەتدا گیانی خۆیان پێشکەش بە خاکی کوردستان کرد، لەبیر دەبرێتەوە.

من کە ئەو قسانە دەکەم نامەوێ دیزە بەدەرخۆنەم کردبێت و ڕاستەقینەی زەقی ناو ڕێکخراوەکە بشارمەوە و بەرگی درۆیین لەبەر ڕاستییەکان بکەم. لە نێو ئێمەدا کەم نەبوون ئەوانەی وا بیرۆکەی توودەییان بوو و عالمانە وەشوێن سیاسەتی نوێی ڕیکخراوەکە کەوتبوون. بەڵام هیچ ئامارێکم بە دەستەوە نییە بزانم لە ڕێکخراوەی کام شاری کوردستان و یەک لەوان بۆکاندا چەندکەس لە سەر کام بۆچوون و کام هێلی فیکری بوون. دەزانم لەگەڵ هەرکام لە ئینشیعابەکاندا کۆمەڵێک لە هاوڕێیان

دەڕۆیشتن و جیا دەبوونەوە ئەوەش بە واتای ناڕەزایی لە بەرانبەر سیاسەتەکاندا بوو. بەڵام ئەوانەی وا مابوونەوە بە گشتی ئەو کەسانەبوون کە ئەو خەتە فیکرییەیان پەسند دەکرد.

من خۆم هەرگیز لەگەڵ کاری چەکدارییدا نەبووم و ئێستاش هەر نیم، کەوابوو بە بێ ئەوەی پاکانە بۆخۆم بکەم و پاساوی ڕاستییەک بدەم، دەڵێم من لەگەڵ ئەو هێڵە فیکرییە نوێیەدا بووم کە بە سەر ڕێکخراوەکەدا زاڵ ببوو و خۆی لە کاری چەکدارانە لە کوردستان و لە ئێران دەکێشایەوە. لەگەڵ ئەوەشدا، دەزانم گەلێک کەسان هەبوون کە لە عەینی وەفاداری بە ڕێکخراوەکە، ئەو سیاسەتەیان نەدەسەلماند و بەشێکیان لە سەر ئەو دووڕێیانە وەستان و گیانی خۆشیان لە دەست دا.

بەداخەوە هیچ ئامارێک بەدەستەوە نییە دەری بخات ڕژیمی مەلاکان چەند کەسی لە پەیوەندی ڕێکخراوەی فیدائیاندا لە کوردستان ئیعدام کردوە، یاخۆد چەند کەسیان لە شەڕ لەگەڵ ڕژیمدا کووژراون. ژیانی دوورەووڵاتیش دەرەتانی ئەوە نادات لە نزیکەوە هەوڵی گردوکۆیی زانیاری ئەوتۆ بدرێت.

ئەم بابەتەی لێرەدا دەینووسم، لە درێژەی نووسینی مێژووی بۆکاندایە و بەم پێیە، بە شێوەیەکی ئاسایی بۆ زیندوو ڕاگرتنی ناوی ئەو کادیر و ئەندام و لایەنگرانەی فیدائیانی ئەکسەرییەتە، کە تەنیا لە ناوچەی بۆکان بە دەستی ڕژیمی جینایەتکاری خومەینی شەهید کراون. من زانیارییم لەسەر بارودۆخی شارەکانی دیکەی کوردستان نییە کە بتوانم لای کەم لیستەیەک لە ناوی شەهیدانی فیدائی بۆ نموونە لە سنە و سەقز و مەهاباد و شارەکانی دیکەی کوردستان پێک بهێنم، بەڵام گەلێک هیوادارم کە خەڵکانی شارەزا لە شارەکانی دیکەی کوردستانیش کارێکی هاوچەشن بکەن و لەئەنجامدا دەربکەوێت خوێنی چەند خەباتکاری لەگیان بووردووی ڕیزەکانی فیدائی پێشکەش بە خاکی کوردستان کراوە و تەنانەت دوای وەرچەرخانی نابەجێی سیاسەتی فیدائیان و پشتکردنە کوردستانیشیان، چەند کەسیان لەلایەن ڕژیمەوە گیران و لە تاران و شارەکانی دیکەی ئێران ئیعدام کران.

درێژەی هەیە